

การศึกษาเปรียบเทียบ เรื่องทาสในคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาท  
คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์และกฎหมายตราสามดวง



นายทองสุข จารุเมธีชน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาภาษาตะวันออก

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

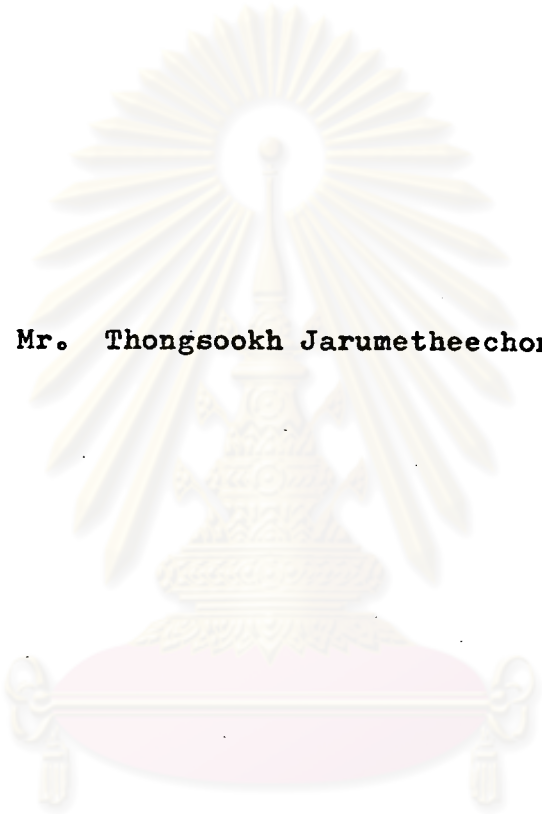
พ.ศ. 2527

ISBN 974-563-161-2

011028

I 16348554

A COMPARATIVE STUDY OF SLAVERY IN THE THERAVĀDA CANON,  
THE MĀNAVADHARMAŚĀSTRA, AND THE LAW OF THE THREE SEALS



Mr. Thongsookh Jarumetheechon

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Eastern Languages

Graduate School

Chulalongkorn University

1984

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องทาสในคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาท  
คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์และกฎหมายตราสามดวง

โดย นายทองสุข จารุเมธีชน

ภาควิชา ภาษาตะวันออก

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ วิสูตร มุขยกุล  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฐานิสร์ ชاکรัตหงศ์



บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ออนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย  
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

*สมชาย งามตา*  
.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย  
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุประภัสร์ บุณนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

*ประวิทย์ มโนมัยวิบูลย์*  
.....ประธานกรรมการ  
(รองศาสตราจารย์ ดร. ประวิทย์ มโนมัยวิบูลย์)

*วิสูตร มุขยกุล*  
.....กรรมการ  
(รองศาสตราจารย์ วิสูตร มุขยกุล)

*ฐานิสร์ ชاکรัตหงศ์*  
.....กรรมการ  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฐานิสร์ ชاکรัตหงศ์)

*ทศนีย์ สิ้นสกุล*  
.....กรรมการ  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศนีย์ สิ้นสกุล)

*สุภาพรรณ ฅ บางช้าง*  
.....กรรมการ  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุภาพรรณ ฅ บางช้าง)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องทาสในคัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาท  
คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ และกฎหมายตราสามดวง

ชื่อนิสิต นายทองสุข จารุเมธีชน

อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ วิสุทธ์ บุษยกุล  
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฐานิสร์ ชำครักหงส์

ภาควิชา ภาษาตะวันออก

ปีการศึกษา 2526



### บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเปรียบเทียบเรื่องทาสที่ปรากฏในคัมภีร์-  
พระไตรปิฎกเถรวาท คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ และกฎหมายตราสามดวง ใน 4 ประเด็น  
หลัก คือ ประเภทของทาส สถานภาพของทาส การคุ้มครองที่ทาสได้รับ และการหลุดพ้น  
จากความเป็นทาส เพื่อทราบความสัมพันธ์และอิทธิพลทางความคิด ที่คำสอนในพระพุทธ-  
ศาสนาและคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์มีต่อกฎหมายตราสามดวงของไทย

ในการศึกษา ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องทาส ในเอกสารหลักทั้งสาม  
คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาท คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ และกฎหมายตราสามดวง อย่าง  
ละเอียด รวมทั้งได้ประมวลข้อมูลจากคัมภีร์อุคเวท คัมภีร์มหาภารตะ และเอกสารอื่นที่  
เกี่ยวข้อง ซึ่งนักปราชญ์ชาวไทยและชาวต่างประเทศต่างได้ มาประกอบการวิเคราะห์  
ผลการศึกษาพบว่า ความคิดเรื่องทาส ในเอกสารหลักทั้งสามมีสาระตรงกันในเรื่อง  
หลักเป็นส่วนใหญ่ และแตกต่างกันบ้างในส่วนปลีกย่อย

ประเภทของทาสในเอกสารทั้งสามมักจะตั้งชื่อตามสาเหตุที่บุคคลตกเป็นทาส  
ฉะนั้น ทาสที่เกิดจากมารคามีคาสที่เป็นทาส และทาสที่เดิมเป็นเชลยศึก จึงมีชื่อประกอบ  
ขึ้นในลักษณะเดียวกัน รายละเอียดบางอย่างอาจแตกต่างกันแต่ไม่สำคัญ เช่น จำนวน  
ประเภทของทาสในเอกสารทั้งสามไม่เท่ากัน คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกเถรวาทมีทาส 4  
ประเภท คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์และกฎหมายตราสามดวงมี 7 ประเภท

สถานภาพของทาส มีกล่าวไว้ตรงกันในเอกสารทั้งสามว่า ทาสมีสภาพเป็นเหมือนตั้งทรัพย์สินของนาย ชาคอิสรภาพในตัวเอง นายอาจให้ทาสแก่ใครในลักษณะใดก็ได้ และอาจเปลี่ยนที่ได้เมื่อทาสมีความผิด คัมภีร์พระไตรปิฎกเกรวาทได้กล่าวถึงทาสในลักษณะที่ได้รับความเมตตาจากนายทาสมากกว่าคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ และกฎหมายตราสามดวง

เอกสารทั้งสามกล่าวสอดคล้องกันว่า นายต้องให้การเลี้ยงดูทาสของตน ให้อาหารที่เพียงพอแก่การดำรงชีวิต ให้การรักษาพยาบาลเมื่อทาสเจ็บป่วย ในยามข้าวขาดหมากแพงจะทอดทิ้งทาสไม่ได้ คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์และกฎหมายตราสามดวงกล่าวไว้ตรงกันว่า นายจะลงโทษทาสได้ในขอบเขต จะลงโทษให้ถึงตายไม่ได้ นายจะลวนลามทาสหญิงทางเพศโดยที่ทาสหญิงไม่ยินยอมไม่ได้ และนายที่ใดทาสหญิงเป็นภรรยา ต้องให้ทาสนั้นได้รับความเป็นไทย

เอกสารทั้งสามยังกล่าวไว้ตรงกันอีกว่า การหลุดพ้นของทาสเกิดขึ้นได้ด้วยความพอใจของนายทาส และการไถ่ค่าตัวของทาส การหลุดพ้นของทาสอีกกระบวนการหนึ่งซึ่งมีกล่าวเฉพาะในคัมภีร์พระไตรปิฎกเกรวาท และกฎหมายตราสามดวง คือ ทาสที่บวชในพระพุทธศาสนาจะพ้นจากความเป็นทาส แมลาสิกขาบวชไปแล้วก็ยังคงเป็นไทยตลอดไป

ศูนย์วิทย์ทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

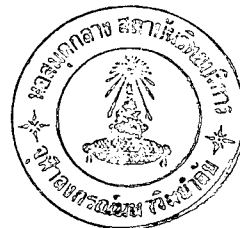
Thesis Title      A Comparative study of Slavery in the Theravāda  
Canon, the Mānavadharmasāstra, and the Law of  
the Three Seals

Name                Mr. Thongsookh Jarumetheechon

Thesis Advisors   Associate Professor Visudh   Busyakul  
Assistant Professor Thanit   Chakaratapongse

Department        Eastern Languages

Academic Year     1983



#### ABSTRACT

The present work is the result of the study and careful comparison of slavery as it appears in the Buddhism Theravāda Canon, Mānavadharmasāstra and the Law of the Three Seals. The thesis aims at the study of the categories of slaves, the status of slaves, the protection afforded to slaves and the termination of slavery status. It is the purpose of the present researcher to ascertain the influence of idea on slavery as recorded in the Theravāda Canon and the Mānavadharmasāstra on the Thai Law of the Three Seals.

In this research, data were carefully collected from the three major sources, namely, the Theravāda Canon, the Mānavadharmasāstra and the Law of the Three Seals and also from the Ṛgveda, Mahābhārata and other relevant commentaries written by Thai and foreign scholars. It is found that the main idea respecting slavery is the same in the three sources, with minor variations.

The names of the categories of slaves are found to be derived from the direct causes leading to slavery. Thus, slaves born of parents who are themselves slaves or slaves who once were prisoners of war will come under categories whose names are similarly formed. Minor variations exist, but not very significantly. On the other hand, classification of slaves is not identical. Thus the Theravāda Canon divides slaves into four categories, the Mānavadharmasāstra and the Law of the Three Seals divide them into seven.

All the major texts agree that slaves are virtually the property of his masters, without any personal freedom. A slave may be given to any one at will. A slave may be punished if he has done wrong. It should be noted that the Theravāda Canon shows better leniency to slaves than the Mānavadharmasāstra and the Law of the Three Seals.

All the three sources agree that the master must give enough food to his slaves. In addition, a slave is entitled to proper care when sick. The master cannot disown slaves in the time of famine. The Mānavadharmasāstra and the Law of the Three Seals are in complete agreement that a slave may be punished but can never be put to death. The master cannot have intimate relation with a female slave against her will. The texts go on to say that a slave girl will regain her freedom if the master marries her.

The three sources agree that slavery will come to the end if the master is kind enough to grant him freedom. A slave can also become completely free if he can afford to redeem himself.



In addition, it is specifically stated in the Theravāda Canon and in the Law of the Three Seals that a slave will also regain freedom if he is ordained a monk in the Buddhist Order. This freedom from slavery will remain with him even when he resigns from the Order and becomes a layman again.



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย





## กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดี เพราะ ผู้วิจัยได้รับความเมตตาและความร่วมมือจากหลายท่านทั้งที่เป็นอาจารย์ในภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และท่านอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยขออนุญาตกล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ด้วยความสำนึกในพระคุณ

ศาสตราจารย์หม่อมหลวงจिरาฎ นพวงศ์ ศาสตราจารย์ฉลวย รุชาทิพย์ รองศาสตราจารย์วิสุทธิ์ บุษยกุล รองศาสตราจารย์ ดร.ศักดิ์ศรี แอมนักดา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปราณี ผาพานิช ผู้ช่วยศาสตราจารย์ฐานิสร์ ชาศรีคพงษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทัศนีย์ สิ้นสกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาพรรณ ณ บางช้าง อาจารย์ประพนธ์ อัครวิรุฬหาร และรองศาสตราจารย์ ดร.ประพิณ มโนมัยวิบูลย์ ท่านที่มีนามข้างต้นนี้ได้ให้ความรู้ทางภาษาบาลี-สันสกฤต ให้ความแนะนำ ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ในการศึกษาและการทำวิจัยแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

พระศรีอรรดเมธี วัดศรีวิชัยนาราม จังหวัดเลย พระครูปลัดปิฎกวัฒน์ และพระมหาสัมฤทธิ์ สมิตฺติโก วัดชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร ทั้งสามท่านนี้ได้ให้ความอนุเคราะห์แก่ผู้วิจัยทั้งทางคำสอนทรัพย์และที่อยู่อาศัยตั้งแต่เยาว์วัยจนได้ศึกษาถึงระดับนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.จำลอง สารทัศนิก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา และผู้ช่วยศาสตราจารย์วิสันต์ กัญแก้ว ได้ให้คำแนะนำบางประการทางภาษาสันสกฤตและกรุณาให้อิมหนังสือหาอาถ

อาจารย์ ดร.ประสิทธิ์ กองสำณะ อาจารย์ศรัณย์ คำริสุข อาจารย์สุทิน สุขคง อาจารย์บุญช่วย สิริเกษ อาจารย์เจริญ งามชัค และอาจารย์วันดา อินทรีย์-สังวร แห่งวิทยาลัยครูเลย ได้ช่วยแก้ไขข้อบกพร่องบางประการและให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

อาจารย์วิชัย กุลชาบาล และอาจารย์แสงอรุณ กุลชาบาล ได้ให้การสนับสนุนทางคำานที่พัก ยานพาหนะ และความสะดวกต่าง ๆ ตลอดเวลาที่ทำวิจัยนี้

อาจารย์สุหัตตรา จารุเมธีชน เป็นผู้ที่รับภาระทุกอย่างในครอบครัวแทนผู้วิจัย  
ด้วยความอดทนและให้กำลังใจในการศึกษาตลอดมา

อนึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณบรรดามิตรสหายทุกท่านที่ให้กำลังใจในการทำงานนี้จน  
สำเร็จด้วยดี



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ



หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย .....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ .....	จ
กิตติกรรมประกาศ .....	ช
คำชี้แจง .....	ฉ
บทที่	
1. บทนำ .....	1
ความเป็นมาของปัญหา .....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย .....	3
ขอบเขตของการวิจัย .....	3
วิธีดำเนินการวิจัย .....	3
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย .....	4
✓ 2. ความหมายของคำว่า ทาส .....	5
ความหมายตามรูปศัพท์ .....	5
ทาสหมายถึงอมุข .....	7
ทาสหมายถึงคนท้องถิ่นที่เคยเป็นศัตรูของชาวอารยัน .....	8
ทาสหมายถึงคนรับใช้โดยไม่ได้รับสิ่งตอบแทน .....	13
3. ลักษณะทั่วไปของทาส .....	15
ลักษณะทั่วไปของทาสในคัมภีร์พระไตรปิฎกเดรวาท .....	15
ลักษณะทั่วไปของทาสในคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ .....	35
✓ ลักษณะทั่วไปของทาสในกฎหมายตราสามดวง .....	49
✓ 4. การเปรียบเทียบเรื่องทาส .....	71
ประเภทของทาส .....	71
สถานภาพของทาส .....	74
การคุ้มครองที่ทาสได้รับ .....	77

บทที่

๓  
หน้า

การหลุกพ้นจากความเป็นทาส .....	80
5. ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ .....	82
บรรณานุกรม .....	86
ภาคผนวก ก .....	92
ภาคผนวก ข .....	93
ประวัติผู้เขียน .....	95



ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



## คำชี้แจง

### อักษรย่อที่ใช้ในวิทยานิพนธ์นี้

#### อักษรย่อ

- ก. : กฎหมายตราสามดวง (ฉบับที่พิมพ์โดยองค์การคำของ  
คุรุสภา ชุด 5 เล่มจบ พ.ศ. 2506)
- ช.ชา. : ชุททกนิกาย ชาตค  
ช.มหา. : ชุททกนิกาย มหानीเทศ  
ช.วิมาน. : ชุททกนิกาย วิมานวคฺค  
ที.ปา. : ทีฆนิกาย ปาฏิกวคฺค  
ที.สี. : ทีฆนิกาย สีลขมฺวคฺค  
ม.ม. : มชฺฌนิกาย มชฺฌนปญฺญาสค  
ม.มฺ. : มชฺฌนิกาย มฺลปญฺญาสค  
วิ.จล. : วินยปิฎก จลวคฺค  
วิ.ภิกฺขุณี. : วินยปิฎก ภิกฺขุณีวิภงฺค  
วิ.มหา. : วินยปิฎก มหาวิภงฺค  
วิ.มหาวคฺค. : วินยปิฎก มหาวคฺค  
องฺ.จคฺคก. : องฺคคฺคตฺต  
องฺ.ปญฺจก. : องฺคคฺคตฺต  
องฺ.สคฺคก. : องฺคคฺคตฺต  
Āpas. : Āpastambasmṛti  
Mbh. : Mahābhārata  
Mn. : Manusmṛti  
Nārada. : Nāradasmṛti  
Rv. : Rgveda  
S.B.E. : Sacred Books of the East

Vāsistha.	: Vāsisthasmṛti
Vis.	: Viṣṇusmṛti
W.	: William Dwight Whitney' Sanskrit Grammar, paragraph number

### การใช้เครื่องหมายและตัวเลข

- เครื่องหมาย / และตัวเลข
- หนังสือกฎหมายตราสามดวง บอกลำดับที่ และหน้า ตัวอย่าง ก.2/321 หมายถึง กฎหมายตราสามดวง เล่มที่ 2 หน้า 321
  - คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี บอกลำดับที่ ข้อ และหน้า ตัวอย่าง ชุ.ชา. 28/ 945/330 หมายถึงคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับ ภาษาบาลี เล่มที่ 28 ข้อ 945 หน้า 330
  - คัมภีร์ฤคเวท บอกลมณฑล สุกตะ และมนตร์ ตัวอย่าง Rv.8/56/3 หมายถึงคัมภีร์ ฤคเวทมณฑลที่ 8 สุกตะที่ 56 มนตร์ที่ 3
  - คัมภีร์มหาภารตะ บอกบรรพ บท และโคลง ตัวอย่าง Mbh.5/128/170 หมายถึงคัมภีร์ มหาภารตะ บรรพที่ 5 บทที่ 128 โคลงที่ 170.
  - คัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ บอกบท และโคลง ตัวอย่าง Mn. 11/60 หมายถึงคัมภีร์ มนุสมฤติ บทที่ 11 โคลงที่ 60 ในคัมภีร์ สมฤติอื่น ๆ ใช้เครื่องหมายและตัวเลข- เหมือนกันกับมนุสมฤติ โดยใช้อักษรย่อของ คัมภีร์นั้น ๆ วางไว้ข้างหน้า

ตารางเทียบตัวอักษร

สระ

อะ a,    อา ā,    อิ i,    อี ī,    อุ u,    อู ū,  
 ฤ r̄,    ฤา r̄ī,    เอ e,    โอ o,    โอ ai,    เอ au

พยัญชนะ

ก ka,    ข kha,    ค ga,    ฆ gha,    ง ṅa  
 จ ca,    ฉ cha,    ช ja,    ฌ jha,    ญ ña  
 ฎ ṭa,    ฏ ṭha,    ฑ ḍa,    ฒ ḍha,    ณ na  
 ต ta,    ฒ tha,    ท da,    ฒ dha,    น na  
 ป pa,    ผ pha,    พ ba,    ภ bha,    ม ma  
 ย ya,    ร ra,    ล la,    ว va,    ศ śa,  
 ซ sa,    ส sa,    ห ha,    ฬ ḷa,    ฦ ṃ

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย